

מעשיהם של ישרים

בעלי המוסר בימים נוראים

בימי הרחמים והסליחות, בימים הנוראים רבי השגב וההוד, ובעשרת ימי התשובה, נוהגים החרדים לדבר ה' להתכנס לעצרות תשובה ולכינוסים של התעוררות לדבקות בתורת ה' ולשיפור המידות. כדאי לציין לפני הדרשנים והמגיידים: יש מטיפי מוסר לזולתם, היודעים לסלסל בגרונם ולפלפל בכשרונם, וה' הטוב חנן אותם ביכולת לרתק ולהחכים את קהל השומעים שעה ארוכה, עליהם להיות זהירים לבל תיווצר תהום בין הלשון החדה והחלקה ובין מערכי הלב...

רבנו רבי ישראל מסלנט ז"ל הזהיר: המטאטא מנקה זולתו, ובעצמו הוא מתלכלך והולך...

המבקש להעלות זולתו אל הדרך העולה בית ה', ראשית דרכו, יעלה הוא ראשונה בשלבי הסולם, יעמוד איתן על השלבים, או אז יוכל להגיש יד עוזרת לזולתו, לעלות יחדיו אל בית ה'.

הוא היה אומר: ניחא להטיף מוסר ולומר דרשה אף כי התועלת תהיה לאדם בודד אחר שיתפלל תפילה אחת בכונה... ואפילו אם אותו אחר הוא הדרשן עצמו ...

בימי אלול, חודש התשובה והרחמים, צלחה על רבי ישראל, רוח חרדה ויראה מאימת יום הדין הקרב ובא. כשהרהיבו פעם ושאלוהו: על מה יתהלך קדורנית, ולמה החרדה הנוראה האופפת אותו, וכי חודש אלול הוא דוב? השיב וענה: דוד המלך ע"ה שהיה גבור חיל, ועמד ונלחם בעוז ובאומץ עם האריה והדוב ונצחם, הנה בהתקרב הימים הנוראים אמר דוד המלך: "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי."

בראש השנה שהה רבי ישראל בקובנה והתפלל באחד מבתי הכנסת שהמה מתפללים רבים, לפני תקיעת שופר עלה רבי ישראל על הבימה, לדרוש לפני המתפללים ולהלהיבם לקיים מצות "יום תרועה" בדחילו.

דברי רבי ישראל נאמרו בסערה ובהתלהבות רבה, המתפללים התרגשו ותתפעם רוחם מעומק דברי המוסר ומסערת רוחו של הגאון. הקהל הרב שעמד ברתת של טהרה לשמוע את דברי הקודש של צדיקו של עולם, קיים את מצות היום - יום תרועה - בהתעלות דקדושה, את תפילת "מוסף" התפלל הציבור בהזדככות הנפש ובהשראת יום הדין הנורא.

בין המתפללים היה גם תלמידו הגאון ר' אלעזר שולביץ זצ"ל שלימים היה ראש ישיבת "לומז'ה". בגמר תפילתו הבחין ר' ישראל בתלמידו העומד מול פתח בית המדרש, מאריך בתפילתו ומתפלל בהתלהבות כנה ובהתרגשות רבה. ר' ישראל התקרב לעבר תלמידו ולחש - נזף בו: "גזלן, גזלן".

בגמר התפילה, ניגש התלמיד לרבו, ברכיו כושלות ושיניו נוקשות זו לזו, והוא שואל ברטט ובתמיהה רבה: על מה אני קרוי גזלן? את מי גזלתי ועשקתי? אוי לי מיום הדין הגדול והנורא, ואבוי לי מיום בו יושב מלך המשפט על כסא המשפטו השיב הרב: "כיצד אין אתה חושש בעיצומו של יום הדין, תור כדי תפילת מוסף, לחסום את פתח בית הכנסת המלא מפה לפה, ולגזול מן המתפללים את האויר הצח, וכך גרמת לצער ולסבל. יתכן והצפיפות וחוסר אויר צח, עלולים להזיק ולהרע את בריאותם של המתפללים..."

עם פרוס ליל "ראש השנה", נוהג היה השמש להכנס אל הסבא מקלם הגרש"ז זצ"ל לקרא לו לתפילת ערבית. בכל פעם ניכר היה בפניו של הסבא חרדה נוראה. רטט ופחד אחזו בו, והיה ממלמל לעצמו: הנה כבר הגיעה ההזמנה מבית המשפט להתיצב לדין...

ביום השני של ראש השנה שחל בערב שבת קודש נוהגים לקצר בפיוטים. פעם נשאל רבי ישראל, איפה לקצר? השיב: אפשר

לדלג על כל הפיוטים, לרבות תפלת "ונתנה תוקף", שהיא, נאמרת בהתעוררות ובהתרגשות רבה, ברם בפיוטים עצמם שבין מלכויות, זכרונות ושופרות אין לקצר. ולמה? כדי לתת לחזן אפשרות לנוח מעט לאחר שעמד שעה רבה בתפילת "מוסף" הארוכה..."

*

בבית מדרשו של רבי ישראל ז"ל ותלמידיו, היתה עבודת ה' ולימוד המוסר בימי אלול ועשרת ימי תשובה, באורח עילאי ונשגב שאין למעלה הימנו.

הגאון רבי יצחק בלזר זצ"ל, תלמידו הותיק של רבי ישראל זצ"ל היה נוהג לעזוב את ביתו ולהתבודד מר"ח אלול עד לאחר יום הכיפורים. בתקופת התבודדותו, היה עסוק בענייני תורה ומוסר, פרוש מכל חיי העולם הזה, אינו מדבר שיחת חולין אלא רק מרצה שיחות מוסר ודבר הלכה.

מנהגו לא לדבר דברי חולין במשך ארבעים יום, שמר כל ימי חייו בקפידה רבה, ולא הפר את החלטתו אף במקרה חשוב, במועד בו היה הכרח לדבר, לא פתח את פיו אלא רשם על פיסת ניר את אשר ביקש להביע, פעם ביקר אצלו הגאון הרידב"ז זצ"ל, רבה של סלוצק, בענין חשוב, אולם רי"ב לא שינה ממנהגו, ורשם על פתק: "גדר גדרתי ולא או כל לשנות". בחודש אלול נולדה לו בת, והוא בא לבקר את אשתו היולדת, ואמר לה: "מזל טוב", ולא יסף לשוחח אלא רק ברמזים...

פעם נאלץ לנסוע לגרמניה לשאול בעצת רופא מומחה אודות מצב בריאותו, אשתו נלוותה אליו, היא היתה הדוברת לפני הפרופסור. הרופא חשב שרי"ב הוא אלם, והביע את השתתפותו בצער על כי עלה בגורלה של הרבנית, אשה צעירה להנשא לבעל זקן ואלם (רי"ב היה אז בגיל הזקנה, ואשתו זו היתה השניה ועודנה כבת שלושים). רי"ב שמע את דברי הפרופסור, חיך ולא השיב כלום.

בימי הרחמים והסליחות, בימי הדין והתשובה, היה ר' יצחק בלזר, מתעטף ביראה ובחרדה, אפוף בקדושה ובטהרה, שרעפיו עושים חשבוננו של עולם, ומחשבותיו נתונים לתשובה. אימת הדין היתה נסו כה על פניו, ופעמים היו מוצאים אותו במצב של רעדה ממש מאימת הדין הנורא והאיום. אמרו, מי שלא ראה את רי"ב בימים הנוראים, לא ראה יראה מימיו. תפילתו בימים אלו היתה מזעזעת ומרגשת. קולו ודמעותיו בעת התפילה הרעידו את חביוני הלב. שיחותיו המוסריות היו נלהבות ומרגשות, ואמות הסיפים של בית המדרש נרעדו מעוצמת סערת הקדושה שאפפה את הצדיק המופלא. הוא ניחון בכושר ביטוי עז ומרגש, הסבריו היו מרתקים ונלבבים, ורבים רבים באו להקשיב לדברי הצדיק בעיקר בימי הרחמים והתשובה. כעמוד אש לפני המחנה, האיר ביראתו ובחכמתו לבבות רבים.

באחת משיחות המוסר שלו, הוא אמר כך: חז"ל. אומרים: "שלושה ספרים נפתחים בראש השנה: צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים; רשעים גמורים - למיתה; בינונים תלויים ועומדים מראש השנה עד יום הכיפורים. זכו - נכתבין לחיים; לא זכו - נכתבין למיתה" (ר"ה טז) משל, לאדם שדנו דינו לתליה, הביאוהו למקום גרדום, העמידוהו על דרגש ושמו את הקולר על צוארו. והנה אדם זה תלוי ועומד, תלוי בחבל התליה ועומד על דרגש ההצלה, ובכל רגע עלולים להוציא את הדרגש מתחת לרגליו ונמצא תלוי. כך מצבם של הבינונים בעשרת ימי תשובה הקולר כבר תלוי על צוארם, ואם לא ימהרו לשוב בתשובה - הרי מיד נגזר דינם למות.

*

בבית מדרשו של ה"סבא" מנובהרדוק זצ"ל, התפילה ולימוד המוסר היו מתנהלים בסערת נפש עצומה. התלמידים ספקו כפים, בכו והתלהטו ברוב ערגה לשוב בתשובה ולהזדככות, לשיא הסערה הגיעו בימי אלול ועשרת ימי תשובה. אדם זר שנקלע לבית מדרשם של הנובהרדוקאים, היה משתומם לגלי הסערה שאחזו בתלמידים. עובר אורח פעם שאל את הסבא זצ"ל: האם יסדת כאן בית משוגעים?

השיב לו מיניה וביה: "בודאי יסדתי בית משוגעים. נכנסים לכאן אנשים כשהם משוגעים ויוצאים כשהם פקחים". פעם שאלוהו, למה בחר באסכולה הנראית לרבים כדרך עקומה? השיב: "כאשר מבקש אדם לעלות לקומות העליונות, מן ההכרח להניח את הסולם לעקמומיות..."

* מקורות: תנועת המוסר. המאורות הגדולים.

מרדכי בן פסח, מתוך "יתד נאמן"